

مدیریت ریسک جمیعت کیفری

کلیات و مبانی عدالت توافقی بیمه مدار

دکتر نعیم سهامی

با دیباچه

دکتر مهرداد رایجیان اصلی

(عضو هیأت علمی پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی: سمت)

تقدیم به عزیزانم که بودشان حتی من است تا همیشه ...

پدر و مادر مریم

و

همسر نازنینم

فهرست مطالب

دیباچه: مدیریت جمعیت کیفری در پرتو علوم جنایی چندرشته‌ای - میانرشته‌ای ۱۱	
مقدمه ۱۷	
 فصل نخست: مقدمات پاسخ دهی به جرم در سیطره عدالت توافقی بیمه مدار ۲۵	
گفتار نخست: بیمه جرم ۳۳	
بند نخست: بیمه جرم در نظام بیمه‌ای داخلی ۳۹	
بند دوم: فرآیند کنترل و مدیریت ریسک در خصوص قراردادهای بیمه جرم ۴۰	
بند سوم: انواع بیمه جرم در پرتو اسناد خارجی ۴۲	
الف. بیمه عدم صداقت کارمند ۴۲	
ب. بیمه حواله پول یا اسکناس جعلی ۴۳	
پ. جعل اسناد سپرده گذاران ۴۳	
ت. بیمه کلاهبرداری رایانه‌ای ۴۳	
ث. بیمه کلاهبرداری انتقال وجوده ۴۳	
ج. بیمه کلاهبرداری اختلال رایانه‌ای (ویروس رایانه‌ای) ۴۴	
چ. بیمه کلاهبرداری ناشی از ارائه اطلاعات نادرست ۴۴	
ح. بیمه اخاذی ۴۴	
گفتار دوم: درآمدی به حقوق بیمه جنایی ۴۵	
بند نخست: مفهوم شناسی و الزامات حقوق بیمه جنایی ۴۸	
الف. تعریف حقوق بیمه جنایی ۴۸	
ب. قواعد حاکم بر حقوق بیمه جنایی ۴۹	

۶ مدیریت ریسک جمیعت کیفری

۱- اعلام دقیق کیفیت خطر مورد بیمه ۴۹
۲- نادرستی داده‌های انتقال یافته در خصوص کیفیت خطر ۵۰
۳- موارد فسخ و خاتمه قرارداد ۵۱
۴- موارد بطلان ۵۲
گفتار سوم: بازخوانی اصول بیمه‌ای در پرتو حقوق بیمه جنایی ۵۳
بند نخست: اصل نفع بیمه‌پذیر ۵۳
بند دوم: اصل حسن نیت ۵۴
بند سوم: اصل غرامت ۵۴
بند چهارم: اصل قائم مقامی ۵۵
گفتار چهارم: چیستی - چرا بیع عدالت توافقی بیمه مدار ۵۶
بند نخست: تعریف عدالت توافقی بیمه مدار ۵۶
بند دوم: کارکرد عدالت توافقی بیمه مدار ۵۶
گفتار پنجم: مبانی عدالت توافقی بیمه مدار ۶۹
بند نخست: اصل حداقلی بودن (کمینه گرایی) حقوق جنایی ۷۱
الف. حق یا تکلیف بر مجازات نشدن ۷۷
ب. مفهوم حق بر مجازات شدن / نشدن ۷۷
پ. آثار حق بر مجازات نشدن ۸۲
بند دوم: عدالت ترمیمی ۸۶
الف. مفهوم شناسی بزه در عدالت ترمیمی ۸۸
ب. کیفر در پرتو عدالت ترمیمی ۹۲
پ. کنشگران عدالت ترمیمی ۹۶
گفتار ششم: ارکان عدالت توافقی بیمه مدار ۹۸
بند نخست: مدیریت ریسک پیشا جبران ۹۸
الف. اصلاح و بازپروری ۱۰۱
ب. سلب توان بزه کاری ۱۱۲
پ. بازدارندگی ۱۱۷
ت. بیمه و پیشگیری وضعی ۱۲۶

فهرست مطالب ۷

بند دوم: مدیریت ریسک پسا جبران.....	۱۲۷
الف. بیمه و حل و فصل شبه قضایی	۱۳۰
ب. تبلور طرح حمایت از بزه دیدگان در بستر عدالت توافقی بیمه مدار.....	۱۴۲
پ. بیمه و کاهش رقم سیاه بزه کاری.....	۱۴۸
فصل دوم: از بایسته‌های عدالت توافقی بیمه مدار تا چالش‌های پیش روی آن.....	۱۴۹
گفتار نخست: خاستگاه عدالت توافقی بیمه مدار.....	۱۴۹
بند نخست: عدالت توافقی یا حقوق جنایی قراردادی شده.....	۱۵۳
بند دوم: اصل موقعیت داشتن یا مناسب بودن تعقیب.....	۱۵۸
الف. رویکرد کمینه گرایی در نقش قضاط در مرحله‌های دادرسی و پسا دادرسی	۱۶۲
ب. رویکرد بیشینه گرای نقش قضاط در مرحله‌های دادرسی و پسا دادرسی	۱۶۳
بند سوم: نظریه انتقال ریسک جرم.....	۱۶۶
الف. چارچوب نظریه انتقال ریسک جرم	۱۶۶
۱- مفهوم شناسی	۱۶۹
۲- تبار شناسی	۱۷۰
۳- کارکرد نظریه انتقال ریسک جرم	۱۷۱
ب. گونه‌شناسی تدابیر مدیریت ریسک در بستر پاسخ دهی به جرایم	۱۷۵
۱- اجتناب از ریسک	۱۷۸
۲- کاهش ریسک	۱۸۳
۳- انتقال ریسک	۱۸۷
۴- تجزیه ریسک	۱۹۲
۵- پذیرش ریسک	۱۹۵
بند چهارم: سیاست جنایی مشارکتی	۱۹۷
گفتار دوم: چرایی عدالت توافقی بیمه مدار	۲۰۶
بند نخست: اعتدال گرایی در عدالت جنایی در پرتو عدالت توافقی بیمه مدار	۲۰۶
بند دوم: دلایل فرد مدار روآوری به عدالت توافقی بیمه مدار	۲۱۱

۸ مدیریت ریسک جمیعت کیفری

الف: دلایل بزه کار مدار روآوری به عدالت توافقی بیمه مدار ۲۱۲
۱- هویت بخشی به بزه کاران ۲۱۲
۲- مناسب سازی پاسخ های عدالت جنایی با وضعیت بزه کاران ۲۱۴
۳- پیش گیری از برچسب زنی ۲۱۶
ب: دلایل بزه دیده مدار روآوری به عدالت توافقی بیمه مدار ۲۱۹
بند سوم: دلایل مدیریت مدار روآوری به عدالت توافقی بیمه مدار ۲۲۰
الف: کاهش میزان استفاده از ضمانت اجرایی کیفری ۲۲۰
ب: کاهش هزینه های نظام عدالت کیفری و قضا زدایی ۲۲۲
گفتار سوم: چالش های روآوری به عدالت توافقی بیمه مدار ۲۲۵
بند نخست: چالش های روآوری به عدالت توافقی بیمه مدار در پرتو اصول فراغیر ناظر به عدالت کیفری ۲۲۵
الف: اصل برابری شهروندان در امور کیفری و عدالت توافقی بیمه مدار ۲۲۶
ب: اصل برائت در امور کیفری و عدالت توافقی بیمه مدار ۲۳۱
بند دوم: چالش های روآوری به عدالت توافقی بیمه مدار در پرتو معیارهای ساختاری ۲۳۵
الف: سلیقه ای شدن عدالت جنایی ۲۳۵
ب: مخدوش شدن اقتدار سامانه عدالت جنایی ۲۳۷
پ: فراهم کردن بستری برای سوء استفاده دست اندر کاران عدالت کیفری ۲۴۲
بند سوم: چالش های روآوری به عدالت توافقی بیمه مدار در پرتو الزامات حقوقی و مدیریت عملیات بیمه گری ۲۴۵
الف: عدم وجود سابقه پردازش ریسک در صنعت بیمه در قالب عدالت توافقی بیمه مدار ۲۴۸
ب. بایسته های عدالت توافقی بیمه مدار در مصاف با الزامات حقوقی ضمانت نامه ۲۶۰

فصل سوم: مدیریت جمیعت کیفری در پرتو راهبرد عدالت توافقی بیمه مدار ۲۶۵

گفتار نخست. عدالت توافقی بیمه مدار در پرتو الگوهای سیاست جنایی ۲۶۵

فهرست مطالب ۹

بند نخست: عدالت توافقی بیمه مدار در پرتو الگوی آزادی مدار ۲۶۶
الف: شاخصه‌های حقوقی - کیفری الگوی آزادی مدار ۲۶۶
ب: الزامات سیاست جنایی در پرتو الگوی آزادی مدار ۲۶۸
۱- قانون مداری کیفری ۲۶۸
۲- مدارا گرایی کیفری ۲۶۹
۳- جداسازی قدرت ۲۷۰
۴- مداخله جامعه مدنی در قلمرو عدالت کیفری ۲۷۱
پ: عدالت توافقی بیمه مدار در سنجه آموزه‌های الگوی آزادی مدار ۲۷۲
۱- تبلور مداراگرایی کیفری در بستر عدالت توافقی بیمه مدار ۲۷۲
۲- تبلور مشارکت جامعه مدنی در بستر عدالت توافقی بیمه مدار ۲۷۳
بند دوم: عدالت توافقی بیمه مدار در پرتو الگوی برابری مدار ۲۷۴
الف: شاخصه‌های حقوقی - کیفری الگوی برابری مدار ۲۷۵
ب: عدالت توافقی بیمه مدار در سنجه آموزه‌های الگوی برابری مدار ۲۷۶
بند سوم: عدالت توافقی بیمه مدار در سنجه آموزه‌های الگوی دولت ستیز ۲۷۶
بند چهارم: عدالت توافقی بیمه مدار در سنجه آموزه‌های الگوی مارکسیسم ۲۷۸
بند پنجم: عدالت توافقی بیمه مدار در پرتو الگوی قدرت مدار ۲۸۰
الف: شاخصه‌های حقوقی - کیفری الگوی قدرت مدار ۲۸۰
ب: باز تعریف قانون مداری کیفری ۲۸۲
پ: تضعیف حقوق گرایی ۲۸۳
ت: نادیده انگاشتن مداراگرایی کیفری ۲۸۳
ث: عدالت توافقی بیمه مدار در سنجه آموزه‌های الگوی قدرت مدار ۲۸۴
گفتار دوم: جلوه گاه عدالت توافقی بیمه مدار در گرانیگاه سیاست جنایی ایران ۲۸۵
بند نخست: عدالت توافقی بیمه مدار در بستر عدالت پیش‌گیرنده ۲۸۸
الف: تدبیر اداری و مدنی در پرتو عدالت پیش‌گیرنده ۲۹۲
ب: ضمانت احتیاطی ۲۹۶
بند دوم: عدالت توافقی بیمه مدار در بستر عدالت بازپرورانه ۲۹۸
گفتار سوم: کارکردهای عدالت توافقی بیمه مدار در سیطره پاسخ دهی به جرم ۳۰۱

۱۰ مدیریت ریسک جمعیت کیفری

بند نخست: رواداری در سیطره کیفر دهی ۳۰۵
بند دوم: جبران و ترمیم خسارت بزهیدگان ۳۱۰
بند سوم: کنترل و مدیریت ریسک جرم ۳۱۵
گفتار چهارم: مدیریت کیفر دهی در بستر عدالت توافقی بیمه مدار ۳۲۲
بند نخست: شیوه‌های کنارگذاری / تعویق دعوى و دادرسی کیفری ۳۲۳
الف: گسترش اعطای قرار بایگانی پرونده در پرتو عدالت توافقی بیمه مدار ۳۲۳
ب: گسترش اعطای قرار تعویق تعقیب در پرتو عدالت توافقی بیمه مدار ۳۲۶
پ: گسترش اعطای قرار تعویق صدور حکم در پرتو عدالت توافقی بیمه مدار ۳۲۹
بند دوم: شیوه‌های کنارگذاری کیفری ۳۳۱
الف: گسترش اعطای نهاد معافیت از کیفر در پرتو عدالت توافقی بیمه مدار ۳۳۱
ب: گسترش اعطای تعلیق اجرای کیفر در پرتو عدالت توافقی بیمه مدار ۳۳۳
بند سوم: شیوه‌های کاهنده و جایگزین کیفر ۳۳۷
الف: گسترش نظام نیمه آزادی در پرتو عدالت توافقی بیمه مدار ۳۳۷
ب: گسترش اعطای آزادی مشروط در پرتو عدالت توافقی بیمه مدار ۳۴۰
پ: گسترش اعطای مجازات‌های جایگزین حبس در پرتو عدالت توافقی بیمه مدار ۳۴۴
ت: گسترش اعطای نظارت تحت سامانه الکترونیکی در پرتو عدالت توافقی بیمه مدار ۳۵۱
نتیجه‌گیری ۳۵۵
پیشنهادها ۳۷۱
ضمائی ۳۸۴
فهرست منابع ۴۰۰
الف - فارسی ۴۰۰
ب - انگلیسی ۴۰۹
ج - سایت‌ها ۴۱۵